

СЕМАНТИКА МИСТЕЦЬКОГО ПРОЕКТУ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧИХ ІНІЦІАТИВ КИЇВСЬКОГО ІНСТИТУТУ МУЗИКИ ІМ. Р. М. ГЛІЄРА 1990–2000-Х РОКІВ)

Анотація. У статті розглянуто культурні смисли, що їх містить поняття “мистецький проект”. Сформульовано параметри мистецького проекту як естетичної категорії. Висвітлено особливості резонансних мистецьких проектів, ініційованих Київським інститутом музики ім. Р. М. Глієра.

Ключові слова: мистецький проект, культурно-мистецьке середовище, творча діяльність, позанавчальні творчі заходи.

Аннотація. В статье рассмотрены культурные смыслы, содержащиеся в понятии “художественный проект”. Сформулированы параметры художественного проекта как эстетической категории. Выявлены особенности ре-

зонансных художественных проектов, инициированных Киевским институтом музыки им. Р. М. Глиэра.

Ключевые слова: художественный проект, культурно-художественная среда, творческая деятельность, внеурочные творческие мероприятия.

Summary. Cultural senses, contained in a concept “artistic project” are considered in the article. The parameters of artistic project are formulated as to the aesthetic category. The peculiarities of the resonance art projects, initiated by R. Glier Kyiv Institute of Music, are exposed.

Key words: art project, cultural and artistic environment, creative activity, extra studying artistic arrangements.

До сьогодні відсутні дослідження узагальнювального характеру, де було б виявлено та проаналізовано особливості мистецького проекту як явища сучасного культурного життя, його семантика, параметри й семіотичне значення (попри те, що деякі вищі освітні заклади культури України, зокрема Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва, готують фахівців зі спеціалізації “Керівник мистецького проекту”).

Як феномен сучасної культури мистецький проект постає тим Текстом, що повинен бути прочитаний дослідником з усією увагою до деталей, ціннісно-оцінних проблем, взаємодії та протидії колективного смаку та особистісних позицій. Необхідність всебічного висвітлення мистецького проекту як категорії мистецтвознавства обумовлює **актуальність** цієї статті.

Мета статті: на прикладі творчої діяльності Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра дослідити культурні смисли мистецького проекту як соціокультурного явища, а **завдання** — визначити параметри мистецького проекту як естетичної категорії.

Творча діяльність викладачів і студентів КІМ ім. Р. М. Глієра має складну комплексну

структуру, об’єднану спільною метою: формування творчої особистості випускників, суб’єктів культурно-мистецького середовища Києва й гідне продовження та розвиток творчих традицій цього уславленого освітнього закладу. Класифікуючи численні творчі задуми, передусім слід виокремити навчальні та позанавчальні проекти. До навчальних проектів належать ті, які доповнюють та закріплюють досягнення навчально-виховного процесу й паралельно стверджують й популяризують ці здобутки як мистецький продукт провідного столичного вишу. Заходи, які відбуваються зазвичай у класах і залах інституту, мають опосередкований вплив на трансформацію київського культурно-мистецького середовища через майбутню творчу діяльність сформованих завдяки участі в них особистостей музикантів-професіоналів. До таких творчих заходів слід віднести звітні концерти КІМ ім. Р. М. Глієра та його предметно-циклових комісій, концертні виступи творчих колективів навчального закладу — симфонічного, камерного, духового оркестрів, оркестру народних інструментів та джаз-бенду, унісону скрипалів та унісону домр, капели бандуристів, жіночого, камерного та дитячого хорів,

численні концерти класів провідних викладачів, сольні концерти кращих студентів, відкриті тематичні концерти, присвячені популяризації та вшануванню пам'яті, діяльності, творчого доробку видатних діячів музичного мистецтва, а також інститутські конкурси, вечори тощо, участь у яких враховується у підсумковому оцінюванні досягнень студентів зі спеціальності, виробничої практики та інших дисциплін.

Позанавчальні мистецькі проекти, ініційовані в КІМ ім. Р. М. Глієра, значно перевищують нормативні вимоги до навчального закладу. Багато з них викликають регіональний, загальноукраїнський й міжнародний резонанс й помітно впливають на формування та трансформацію культурно-мистецького середовища Києва й усієї України, інтеграцію музичного мистецтва України в європейській та світовий культурні процеси. Це — міжнародна творча діяльність КІМ ім. Р. М. Глієра, яку репрезентують такі масштабні мистецькі проекти, як Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця, міжнародні музичні фестивалі “Віртуози планети” та “Київські літні музичні вечори”, а також Міжнародна літня музична академія. Позитивний вплив на формування культурно-мистецького середовища Києва мають такі визначні тривалі мистецькі проекти, як фестиваль мистецтв “Шевченківський березень”, міжнародна науково-теоретична конференція “Молоді музикознавці України”, Міжнародний конкурс виконавців на дерев'яних духових інструментах ім. В. С. Антонова, Всеукраїнський відкритий конкурс молодих виконавців на мідних духових та ударних інструментах ім. В. М. Бабенка, Всеукраїнський музичний конкурс молодих композиторів пам'яті Івана Карабиця, Регіональний конкурс-огляд юних піаністів Олени Вериківської, науковий мистецький часопис “Київське музикознавство” (затверджений МОНмолодьспорту України як фахове видання з мистецтвознавства та культурології), Музичний студентський театр-студія і Музичний лекторій “Класики — нащадкам” та інші мистецькі проекти, народжені завдяки творчій діяльності КІМ ім. Р. М. Глієра. Кожний з творчих проєктів

конкретизує завдання, вирішення яких сприяє досягненню основної мети діяльності.

Дослідивши численні творчі заходи, ініційовані КІМ ім. Р. М. Глієра в останні два десятиліття, ми зробили висновок, що найбільший семіотичний вплив на формування нового культурно-мистецького середовища мають тривалі мистецькі проекти. На відміну від одноразових мистецьких акцій, які, попри їх ретельну підготовку й успішне проведення, залишають лише приємні спогади у слухачів, мистецькі проекти, що діють на постійній основі, створюють свою знаково-смыслову систему культурних і художніх взаємодій.

Семантику поняття “мистецький проєкт” визначає ряд параметрів і особливостей:

1. Народження нового прогресивного мистецького задуму, що кореспондується з національною ідеєю українського народу. Так, успішне існування впродовж 17 років фестивалю мистецтв “Шевченківський березень” зумовлено історичною традицією вшанування українським народом знакової постаті Т. Шевченка.

2. Наявність сприятливих умов для впровадження нових мистецьких ініціатив. Нова соціокультурна реальність, що склалася після проголошення державної незалежності України у 1990—2000-х роках, створила саме такі умови.

3. Створення прецеденту історичного “ексцесу” — оприлюднення раніше невідомого, проте значного факту, здатного зацікавити культурно-мистецьке середовище, або народження принципово нової, актуальної та сучасної концепції культурного заходу.

Так, оприлюднення архівних документів, які довели, що визначний піаніст ХХ ст. В. Горовиць народився в Києві, створило передумови для започаткування конкурсу, присвяченого пам'яті великого киянина, — Міжнародного конкурсу молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця.

З іншого боку, ідея поєднати в межах одного циклу концертів виступи лауреатів виключно перших премій і володарів Гран-прі найпрестижніших музичних конкурсів — членів Всесвітньої федерації міжнародних конкурсів — зробила успішним резонансний мис-

тецький проект — міжнародний фестиваль “Віртуози планети”.

4. Наявність лідера мистецького проекту — непересічної творчої особистості, здатної генерувати нову мистецьку ідею, створити команду однодумців, зацікавити майбутніх учасників і публіку, добитися підтримки владних структур, поширювати й пропагувати провідну ідею проекту протягом тривалого часу в мас-медіа, вишукувати кошти для підготовки й проведення творчих заходів мистецького проекту тощо. Лідером і автором концепції створення таких значних мистецьких проектів, народжених творчою діяльністю КІМ ім. Р. М. Глієра, як Міжнародний конкурс молодих піаністів пам’яті Володимира Горовиця, музичних фестивалів “Віртуози планети” й “Київські літні музичні вечори”, стали проректор з науково-методичної роботи Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра, кандидат мистецтвознавства, Заслужений діяч мистецтв України Ю. Зільберман, фестивалю мистецтв “Шевченківський березень” — проректор з навчально-виробничої роботи інституту, Заслужений діяч мистецтв України М. Зарудянська, Музичного студентського театру-студії та музичного лекторію “Класики — нащадкам” — викладач-методист Ж. Литвиненко.

5. Визначення чіткої (саме мистецького спрямування) мети і завдань проекту. Так, більшість мистецьких проектів, ініційованих Київським інститутом музики ім. Р. М. Глієра, ставлять за головну мету формування вагшого сегмента знавців і поціновувачів академічного мистецтва в київському культурно-мистецькому середовищі, а також формування творчої особистості своїх випускників, яким належить стати активним суб’єктом цього середовища.

6. Визначення (вибір) певного часу для проведення заходу, що повторюється періодично й зумовлений найбільш сприятливими обставинами, передусім — соціальними. Наприклад, наявність вільного часу й соціально-культурної потреби в задоволенні естетичних запитів киян і гостей столиці під час так званого мертвого сезону в період літніх вакацій створило об’єктивні умови для започаткування Міжнародного фестивалю “Київські літні му-

зичні вечори”, а національна традиція святкування Шевченківських днів — створення фестивалю мистецтв “Шевченківський березень”.

7. Формування “своєї” аудиторії тривалого мистецького проекту — сталого контингенту публіки, інтерес якого, на відміну від відвідувачів комерційних шоу-проектів, не обмежується звичною цікавістю людини до будь-чого нового.

8. Підтримка мистецького проекту відповідними владними структурами: без офіційної підтримки держави, її авторитетних інституцій, які стають гарантантами значущості й надійності проекту, здійснювати пошук позабюджетних коштів для реалізації масштабного творчого задуму безперспективно.

9. Диверсифікація джерел фінансування мистецького проекту: соціокультурна реальність сьогодення не дає підстав сподіватися на вичерпне фінансування мистецького проекту однією урядовою установою, програмою чи одним фондом, спонсором або меценатом. Надійність існування постійно функціонуючого проекту забезпечує відповідний благодійний фонд. Так, з метою підтримки головного мистецького проекту КІМ ім. Р. М. Глієра створено Міжнародний благодійний фонд конкурсу Володимира Горовиця.

10. Для тривалого існування мистецького проекту необхідно створити суспільний і міжнародний резонанс першого ж заходу проекту, широкий розголос його в мас-медіа. Так, адміністрація I Міжнародного конкурсу молодих піаністів пам’яті Володимира Горовиця отримала привітання таких поважних осіб, як Папа Римський Іоанн Павло II, президент США Білл Клінтон, сенатор Хілларі Клінтон, держсекретар США Кондоліза Райс.

Мистецький проект як естетична категорія містить у собі можливість постійного збагачення новими культурними смислами й розвитку вже існуючих. Показовим у цьому сенсі може бути такий приклад. Серед цікавих і корисних проектів, що привертають увагу багатьох музикантів у освітньо-мистецькому середовищі, можна назвати *майстер-класи*. Після здобуття Україною державної незалежності, початку процесу активної інтеграції у європейський і світовий культурний простір традиційна

форма майстер-класу була збагачена міжнародною компонентою й набула поширення в Україні з 1990-х років. Через дипломатичні представництва КІМ ім. Р. М. Глієра домовляється про візити до Києва досвідчених педагогів, професорів провідних консерваторій країн Європи та світу. Внаслідок цих домовленостей майстер-класи для студентів КІМ ім. Р. М. Глієра у 1990—2000-х роках провели професори Жанін Редінг-П'єтте (Монако), Л. Жук, І. Жук (Канада), С. Мірзоев (Туреччина), В. Рухман (Італія). Своєю чергою, на запитання закордонних навчальних закладів “глієрівський” викладач Г. Смехова з успіхом провела майстер-класи з навчання гри на фортепіано в Литві, Південній Кореї та Китаї. Відтоді однією з форм співпраці став обмін досвідом наших викладачів із викладачами та студентами навчальних закладів інших країн. Починаючи з 1996 р., київські викладачі працювали у Венесуелі, Греції, Південній Кореї.

Значними мистецькими акціями стали також концерти із творів сучасних композиторів Фінляндії, Норвегії, Швеції, Ізраїлю, США за участю колективів і солістів КІМ ім. Р. М. Глієра в різних концертних залах, спільні концерти студентів інституту та іноземних студентів і учнів різних навчальних закладів Києва, щорічні благодійні концерти за участю представників дипломатичного корпусу в Україні.

У цей час в Києві відкривається Міжнародна інтернаціональна школа, в якій навчаються діти дипломатів і бізнесменів. КІМ ім. Р. М. Глієра розпочинає співробітничати з цією школою. У 1993—1995 роках спільно з Міжнародною школою музичне училище ініціює, організовує і проводить три різдвяні концерти, які стали помітними подіями для всього культурно-мистецького середовища Києва 1990-х років. Самобутньою є драматургія і режисура різдвяних концертів: спочатку в концерті беруть участь талановиті діти дипломатів і студенти інституту, творчі колективи. Потім на сцену виходять дорослі — дипломати, талановиті й музично обдаровані особистості, для яких музика — це хобі. Останній різдвяний концерт (1995 р.) відбувся в Національній філармонії України. На сцені виступили представники тридцяти

держав — співробітники іноземних посольств в Україні.

Згодом у школі-студії КІМ ім. Р. М. Глієра почали навчатися діти дипломатів, студентів інституту запрошували на дипломатичні прийоми, презентації та концерти. Таким чином, училище зарекомендувало себе як провідний осередок професійної музичної культури в Україні. З'явилися нові контакти і творчі пропозиції. В коло культурно-мистецького середовища Києва інтегрувалося дедалі більше суб'єктів — іноземних громадян, організацій, мистецьких, освітніх і дипломатичних установ.

Найбільший регіональний, національний і міжнародний резонанс як мистецький проєкт, ініційований КІМ ім. Р. М. Глієра, має Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця. Щорічне проведення цього визначного форуму молодих талантів, увага до нього кращих піаністів і фортепіанних педагогів світу перетворили Київ на міжнародну столицю сучасного піанізму. З іншого боку, постійне існування цього проєкту сприяє формуванню в Києві сучасного культурно-мистецького середовища, в якому значним сегментом є творчі працівники й шанувальники естетичних і гуманістичних засад академічного музичного мистецтва, кращих зразків класичної і сучасної фортепіанної музики. Одночасно відбувається інтегрування київської семіосфери до світового культурного простору, зміцнення мистецьких зв'язків Києва з іншими містами світу. Також демонструється високий рівень київської виконавської школи, її самодостатність у контексті світової та європейської культури.

Міжнародний музичний фестиваль “Віртуози планети” — унікальний мистецький проєкт, що набув світового визнання завдяки ініціативі КІМ ім. Р. М. Глієра проводити в Києві на базі конкурсу Горовиця музичний фестиваль за участю зірок виконавського мистецтва — лауреатів виключно перших премій і володарів Гран-прі міжнародних конкурсів, членів Всесвітньої федерації міжнародних музичних конкурсів. Завдяки фестивалю було створено механізм взаємозбагачення двох магистральних напрямів світового культурного обміну — міжнародного конкурсного та між-

народного фестивального рухів, у якому фестиваль “Віртуози планети” виконує функцію конектора цих двох течій і створює в Києві “точку золотого перетину” провідних світових мистецьких рухів.

Щорічний міжнародний музичний фестиваль “Київські літні музичні вечори” — найбільш оригінальний і демократичний мистецький проект серед трьох міжнародних фестивалів, започаткованих у КІМ ім. Р. М. Глієра, що відроджує й розвиває традиції культури паркового музикування в Києві. Просвітницьке значення фестивалю полягає в тому, що він надає можливості змістовного відпочинку киянам та гостям столиці, заповнення “культурного вакууму” міста, що утворюється в літній період, створює художню альтернативу “майданним” малокультурним розважальним заходам, сприяє культурному обміну кращими музичними колективами і солістами в рамках євроінтеграційних культурних процесів, посилює імідж Києва як культурної столиці України. Одночасно фестиваль створює базу музично-концертної практики для випускників і студентів КІМ ім. Р. М. Глієра, а також курсантів і слухачів Міжнародної літньої музичної академії.

Фестиваль мистецтв “Шевченківський березень” — найбільш масштабний за кількістю щорічних творчих заходів мистецький проект Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра, що став реальною контроверсійною силою в протидії руйнівним процесам у культурному житті Києва 90-х років ХХ ст. Започаткований як всебічний звіт творчого колективу “глієрівців” перед киянами, що відбувався щороку з вільним входом для всіх поціновувачів укра-

їнської культури, фестиваль є своєрідним синтезом мистецтв, і в цьому його унікальність. Організація та проведення фестивалю відбуваються в магістральному руслі світового процесу самоорганізації культури, що доводить можливість існування у вітчизняному культурному просторі помітних і стабільних мистецьких проектів без (або майже без) залучення бюджетних, спонсорських чи продюсерських коштів. “Шевченківський березень” — незабюрократизована, незаангажована, некомерціалізована мистецька акція, що діє вже 17 років на постійній основі як один із сучасних відгуків української культури на виклики часу.

Позитивний вплив на формування мистецького простору Києва 1991—2010 років мали також такі визначні багаторічні мистецькі проекти, як міжнародна науково-теоретична конференція “Молоді музикознавці України”, Регіональний конкурс-огляд юних піаністів Олени Вериківської, науковий мистецький часопис “Київське музикознавство” (затверджений МОНмолодьспорту України як фахове видання з мистецтвознавства та культурології), Музичний студентський театр-студія і музичний лекторій “Класики — нащадкам” та інші проекти, народжені в процесі творчої діяльності КІМ ім. Р. М. Глієра.

Таким чином, у соціокультурній реальності кінця ХХ — початку ХХІ ст., в умовах тотального недофінансування й байдужості з боку управлінських структур в Україні мистецький проект є дієвим засобом самоорганізації культури та надає національному мистецтву нових смислів і форм розвитку.

Література:

1. *Марков А.* Основы социокультурного проектирования / Марков А. П., Бирженюк Г. М. — СПб.: СПГУП, 1997. — 262 с.
2. *Парсонс Т.* О структуре социального действия / Парсонс Т. О.; [пер. с англ. И. Бакштейна и др., предисл. В. Ф. Чесноковой; под общ. ред. В. Ф. Чесноковой, С. А. Белановского. — М.: Академический проект, 2002. — 879 с.
3. *Ясвин В.* Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. — М.: Смысл, 2001. — 365 с.